

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Досліджено правовий статус Національного антикорупційного бюро України в контексті чинного законодавства. Проаналізовано нормативно-правові засади діяльності НАБУ та виокремлено ключові проблеми його функціонування, зокрема щодо забезпечення інституційної незалежності, процесуальної автономії та взаємодії з іншими органами державної влади. Обґрунтовано основні напрями вдосконалення правового регулювання діяльності НАБУ.

Ключові слова: Національне антикорупційне бюро України, правовий статус, антикорупційна діяльність, інституційна незалежність, процесуальна автономія, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, нормативно-правове регулювання.

Abstract

The legal status of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine in the context of current legislation has been studied. The regulatory and legal framework of NABU's activities has been analyzed and key problems of its functioning have been identified, in particular, regarding ensuring institutional independence, procedural autonomy and interaction with other state authorities. The main directions of improving the legal regulation of NABU's activities have been substantiated.

Keywords: National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, legal status, anti-corruption activity, institutional independence, procedural autonomy, Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office, legal regulation.

Вступ

Сьогодні боротьба з корупцією є одним із ключових завдань для побудови демократичної держави. В Україні важливу роль у реалізації антикорупційної політики відіграє Національне антикорупційне бюро України як спеціалізований правоохоронний орган. Його діяльність регламентується чинним законодавством, зокрема Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України» [2]. Водночас правовий статус НАБУ потребує подальшого вдосконалення, оскільки існують проблеми, пов'язані із забезпеченням його незалежності, процесуальної автономії та ефективної взаємодії з іншими органами державної влади.

Результати дослідження

Національне антикорупційне бюро України є спеціалізованим правоохоронним органом, створеним для ефективного протидії корупційним правопорушенням, які становлять загрозу національній безпеці. Його правовий статус визначається Конституцією України [1], Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України» та іншими нормативно-правовими актами [3; 4], що регламентують антикорупційну діяльність. НАБУ поєднує ознаки класичного правоохоронного органу та інституційної незалежності, що закріплює його особливу роль у системі державної влади та забезпечує можливість ефективного розслідування корупційних правопорушень на найвищому рівні.

Діяльність НАБУ ґрунтується на принципах верховенства права, законності, поваги до прав і свобод людини, незалежності, політичної нейтральності, відкритості та підзвітності суспільству [5]. Ці принципи відповідають міжнародним стандартам у сфері протидії корупції та спрямовані на забезпечення прозорості та довіри до органу. Водночас у практичній діяльності НАБУ стикається з рядом проблем, що обмежують його ефективність та повну автономію.

Однією з ключових проблем є недостатня гарантія інституційної незалежності. Незважаючи на формальне закріплення незалежності, Бюро може зазнавати непрямого впливу з боку інших державних органів через різні законодавчі механізми. Це впливає на здатність НАБУ приймати оперативні та

стратегічні рішення без зовнішнього втручання. Відтак, посилення інституційної незалежності залишається важливим завданням для вдосконалення правового статусу органу.

Процесуальна автономія НАБУ є ще однією критичною сферою. Досудове розслідування корупційних кримінальних правопорушень здійснюється у тісній взаємодії зі Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою (САП). Критична залежність від САП у питаннях підписання підозр та обвинувальних актів обмежує можливості НАБУ ухвалювати самостійні процесуальні рішення. Це створює законодавчий та практичний бар'єр для повної незалежності органу, навіть коли розслідування проводиться безпосередньо Бюро. Така ситуація підкреслює потребу у законодавчому вдосконаленні, яке дозволило б НАБУ більш ефективно виконувати свої функції без надмірної залежності від сторонніх органів.

Ще одним аспектом, який потребує уваги, є взаємодія НАБУ з іншими правоохоронними органами та судами. Незважаючи на встановлені законодавчі процедури, у практичній площині взаємодія часто ускладнюється через недосконалість нормативного регулювання та відсутність чітких механізмів координації. Це може призводити до затримок у розслідуваннях, дублювання функцій і зниження оперативної ефективності органу. Крім того, наявні законодавчі колізії та прогалини іноді створюють неоднозначність у тлумаченні повноважень НАБУ та меж його відповідальності, що ускладнює реалізацію принципу верховенства права та ефективного розслідування корупційних справ.

Перспективи вдосконалення правового статусу НАБУ полягають у комплексному підході до законодавчих змін. Необхідно посилити гарантії інституційної незалежності, забезпечити більш чіткі механізми процесуальної автономії та розмежувати повноваження між антикорупційними органами, щоб уникнути дублювання функцій і взаємних конфліктів. Гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами дозволить забезпечити належний баланс між підзвітністю органу та його незалежністю, підвищити прозорість діяльності НАБУ та зміцнити довіру суспільства. Усе це сприятиме більш ефективному запобіганню та протидії корупції на всіх рівнях державної влади та формуванню високого рівня правової культури в суспільстві.

Висновки

Національне антикорупційне бюро України є ключовим спеціалізованим органом у системі протидії корупції, поєднуючи функції правоохоронного органу та незалежної антикорупційної інституції. Його діяльність ґрунтується на принципах законності, інституційної незалежності, політичної нейтральності та відкритості для суспільного контролю.

Водночас існують проблеми, що обмежують ефективність роботи НАБУ, зокрема недостатні гарантії інституційної незалежності, обмежена процесуальна автономія через критичну залежність від САП у підписанні підозр та обвинувальних актів, а також складності у взаємодії з іншими правоохоронними органами та судами. Законодавчі прогалини й колізії не завжди забезпечують чіткі межі повноважень, що ускладнює ефективне розслідування корупційних справ.

Удосконалення правового статусу НАБУ через законодавчі зміни, посилення гарантій незалежності та чітке розмежування повноважень антикорупційних органів сприятиме підвищенню ефективності боротьби з корупцією та зміцненню правової держави в Україні. Реалізація таких змін також дозволить забезпечити баланс між підзвітністю органу суспільству та його незалежністю у виконанні функцій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. // Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – [Цит. 1 квітня 2026]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України № 1698-VII від 14.10.2014 р. // Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – [Цит. 1 квітня 2026]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>
3. Про запобігання корупції : Закон України № 1700-VII від 14.10.2014 р. // Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – [Цит. 1 квітня 2026]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
4. Кримінальний процесуальний кодекс України № 4651-VI від 13.04.2012 р. // Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – [Цит. 1 квітня 2026]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
5. Національне антикорупційне бюро України. Засади діяльності [Електронний ресурс]. – [Цит. 1 квітня 2026]. – Режим доступу: <https://nabu.gov.ua/about-the-bureau/zasadi-roboti/zmist-ta-pryncypy-divalnosti/>

Кирилюк Анастасія Володимирівна – студентка групи 2БС-246, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: nastasia.kyryliuk@gmail.com

Науковий керівник: **Ковальчук Іван Васильович** – доктор філософії у галузі права, старший викладач кафедри суспільно-політичних наук факультету інформаційних електронних систем Вінницького національного технічного університету, e-mail: ivankovalchuk@vntu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-7467-5317>

Kyryliuk Anastasiia – student of group 2BS-24B, Faculty of Information Technologies and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: nastasia.kyryliuk@gmail.com

Scientific Supervisor: **Kovalchuk Ivan** – PhD in law, senior Lecturer at the Department of Social and Political Sciences Faculty of Information Electronic Systems Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: ivankovalchuk@vntu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-7467-5317>